

(שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן לו סעיף ה)

ה. אם חייב לצמצם בפרנסתו רק כפי ההכרח ולעסוק בתורה בכל הזמן שיכול

ולא מצינו שאיכא מי שפטור מחיוב מצוות תלמוד תורה שאיכא ללמוד כל התורה כולה ולידע אותה כראוי ואסור לשוכחה, שמטעם זה הא כתב הרמב"ם שחייב ללמוד כל הימים עד יום מותו דאם לא כן הוא שוכח. ורק מחמת שמוכרחין כל אחד ואחד לאכילה ולשתיה ולבגדים ולדירה, איכא איזו שעות ביום שפטור מללמוד, וגם איזה זמן שאסור ללמוד. שהזמן שצריך לעבוד לאכילה ולשתיה ולדירה כפי ההכרח, לכדי חייו בעצמו, ולנשוי גם לצורך אשתו ובניו, אסור מללמוד. אבל רשאי לעבוד גם להרוויח כפי מה שדרך האינשי לאכול ולשתות גם מאכלים טובים לבריאותם כבשר ומיני חלב, וגם למעט תענוג שהוא ג"כ להרחיב ליבו של אדם, ולאשתו ובנים הקטנים לכל מה שצריכים ומתאוים כדרך הבינונים. אבל ליותר מזה הוא אסור, דהא הוא עובר על מצוות עשה דלימוד התורה. ולא היה שייך שיהא אדם עשיר בדרך הטבע, אלא בברכת ה' ליותר מדרך הטבע, שהיה נותן לעושי רצונו בהכרי קודם המדידה כדאיתא בב"מ דף מ"ב ע"א, ת"ר ההולך למוד את גורנו אומר יהי רצון וכו' שתשלח ברכה במעשה ידינו. התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה. ואם היה לו איזה קרקע לא היה רשאי לעובדה אלא רק כפי הצריך לו לכדי חייו וחיי בני ביתו, כדעשו בדורו של חזקיהו המלך, כדאיתא בגמרא, ועל אותו הדור הוא אומר והיה ביום ההוא יחיה איש עגלת בקר ושתי צאן וגו', ואומר והיה ביום ההוא יהיה כל מקום אשר יהיה שם אלף גפן באלף כסף לשמיר ולשית יהיה, אף על פי שאלף גפן באלף כסף (שהן יקרים שאין להם רוב כרמים - רש"י) לשמיר ולשית יהיה (שמניחין אותן לאיבוד ומביירים אותן והיו עוסקין בתורה). ונמצא שדורו של חזקיהו עשו כחיוב התורה. אבל בכל הדורות אף היותר טובים כדורות של דוד ושלמה, לא קיימו כל ישראל חיוב לימוד התורה כדן, דהיו הרבה אלו שעסקו בהרווחת ממון. אבל בימי חזקיהו עסקו כל ישראל רק בתורה, כדאיתא בסנהדרין דף צ"ד ע"ב. ואין החידוש בדורו של חזקיהו אלא זה שעשו כל ישראל כחיוב התורה במצוות לימוד התורה, משום שכל הדורות אף בדורות שאר מלכים הצדיקים נמצאו אינשי שעסקו בהרווחת כסף וזהב, ובדורו של חזקיהו עסקו כל ישראל בתורה.

אבל הא לא נאמר ברמב"ם בלשון איסור, לכתוב אסור לעשות במלאכה אלא לכפי מה שצריך להוצאתו לעצמו ולאשתו ולבני ביתו כדרך הוצאת אנשים בינונים וכל המבטל זמנו מלימוד התורה יותר

מזה עובר בעשין דלימוד התורה ובלאווין דשכחה. אלא נאמר בלשון חשיבות, בפ"ג מת"ת ה"ו, מי שנשא ליבו לקיים מצווה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. הרי הוא כמפורש שליכא חיוב זה על כל אחד ואחד מישראל, אלא דמי שנשא ליבו לקיים מצווה זו דלימוד התורה כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, עליו לידע דלא יסיח דעתו לדברים אחרים ולא ישים על ליבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת. ואין זה ממילא דין וחייב, אלא דהרמב"ם מורה הדרך למי שנשא ליבו לקיים מצוות לימוד התורה כראוי, אבל אינו מחייב לכל אדם שינהגו כן. ונעשה גם ממילא חיוב למי שנשבע שיקיים מצוות לימוד התורה כראוי שיתנהג כן. ואם כן משמע שליכא איסור לאלו שעוסקין במלאכה ובפרגמטיא גם ליותר מכדי חיים של אינשי בינונים, אלא גם להתעשר, אף שלא מקיים מצווה זו דלימוד התורה כראוי. שלכן ניחא בפשיטות מה שהיו גם אלו שלא נתעסקו בתורה בדורות שאר מלכים הצדיקים.

ואף שפרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית הוא חיוב ודאי, לא שייך להעשות תלמיד חכם בזה. וחזקיהו המלך עשה שכל ישראל ילמדו התורה להיות תלמידי חכמים, שהוא לעבוד כל אחד מישראל רק מה שצריך לעצמו ולבני ביתו לפי דרך אנשים בינונים, אך לא יותר בשביל להתעשר, והיה זה יותר מהחייב כדי שיקיימו כל ישראל מצווה זו הגדולה ביותר כראוי. וממילא מובן שגדולי התורה ויראי ה' ביותר לא עבדו לפרנסתם אלא לכדי חיים המוכרחים. וכן הוא דעת הטור והש"ע (יו"ד סי' רמ"ו סעיף כ"א) וכל הפוסקים. אבל מ"מ איתא ברמב"ם ובכל הפוסקים לשון חיוב, דבפ"א ה"ח כתב כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, ובה"י עד אימתי חייב לתלמוד תורה עד יום מותו, ובה"א וחייב לשלש את זמן למידתו, וכן הוא הלשון בטור וש"ע (סימן רמ"ו סעיפים א', ג', וד') שלכאורה תמוה.

וצריך לומר דהוא משום דבעצם הוי חיוב לימוד התורה עליו חיוב קבוע בלא זמן וגבול. אבל חיובו הוא כזה שרשאי לילך לפרנסתו ולכל צרכיו, אפילו שהוא רק לתענוגים בעלמא, ולשכיבה ולישיבה לנוח בעלמא כשנהנה מזה, ואין בזה בטול המצווה.